

ВЛАДИМИР ИЛИЋ,
НОВИНАР И ПУБЛИЦИСТА

СА КОЛИКО ПИШЕ РЕЧ С

Припадници глобалне елите, генерацијски надовезани припадношћу посебним клубовима, настоје да створе уређено светско друштво, да остваре неку врсту Кантовог сна о „универзалном миру“ који је оличен у делу са црнотуморном конотацијом – „вечни мир“. Сам по себи, тај би циљ могао бити и племенит, али начин на који се он остварује буди опрез, јер вековно искуство говори шта се вазда крило иза „усређитељских“ доктрина. У модерној империји суверенитет држава је застарео појам, а само просвећена елита може обезбедити одрживи развој. Ако је језик „звучна домовина“, онда је из угла оних који се упињу да створе ту империју, новац – глобална домовина!

Исац „Глосара 21. века за владаре, војнике, новинаре и разбојнике“, како стоји у поднаслову књиге „Империја“, у издању Конраса – Владимир Илић, новинар, публициста, човек који је присуствовао историјском настанку Европске уније у Мاستрихту, интервјуисао Френсиса Фукујаму, Елија Визела, Џонатана Ејала, од 1993. до 1996. године радио је као експерт за медије у Савезном министарству за информисање, најпре као начелник Одељења за инострану јавност, а од 1996. до 2000. године био је помоћник савезног министра. Предавао је на Факултету политичких наука у Београду, а сада у Тренинг-радионици за односе с медијима Агенције за односе са јавношћу и маркетинг „Прагма“. Својим књигама дотиче ону исконску потребу у сваком од нас – појмити свет у коме живимо. Оне га, нажалост, неће променити, али ће свакако променити наше представе о њему. Свака књига је лек за душу, а „Империја“ Владимира Илића је универзални лек и превентива – против сваке идеологије. Можда и „златни кључ“ за разумевање зашто су и Срби „лоши момци“.

„Империја“ представљена на овогодишњем Сајму књига логичан је и тематски наставак Ваше књиге „Фамилија“ из 2002. године. Чувена Енциклопедија листа „Тајмс“, коју помињете „црта историју цивилизације као природну смену империја“. Каква је то империја данас „на снази“ ?

– Империје се различите хиљадама година смењују, али „ничег новог под капом небеском“. Суштина увек остаје иста: мачем се шири сопствено схватање цивилизације над „остатком света“, који се, наравно, поима као „варварски“. Данас нема сумње да је цео XX век био припрема за стварање нове империје, која се од пређашњих разликује по томе што „цареви“ и „свештенство“ не држе у руци скиптар и свете књиге, већ лап-топ и холивудске филмове „спаковане на ДВД... „Империја“ не корача гвозденим кораком СС и СА одреда, већ долази разиграна као слет за Дан младости, у част Јосипа Броза Тита. Мозак јој је у Европи, у којој скоро да нема више ничег европског, а песница у Сједињеним Америчким Државама, којима не владоју Американци. Да би се појмила модерна

СЕ НУЛА ТРАСТ

империја, заборавимо на тренутак територије, оно што су нас учили о ратовима, „победницима“, „пораженима“, о „пријатељима“ и „непријатељима“. Покушајмо да појмимо време у континуитету, без идеолошких „сецања“ и видећемо „црвену нит“. Дакле, припадници глобалне „елите“, генерацијски надовезани припадношћу у посебним „клубовима“, настоје да створе „уређено светско друштво“, да остваре неку врсту Кантовог сна о „универзалном миру“ који је оличен у делу са црнотуморном конотацијом – „вечни мир“. Сам по себи, тај би циљ могао бити и племенит, али начин на који се остварује буди опрез, јер вековно искуство говори шта се вазда крило иза „усређитељских“ доктрина. У модерној империји суверенитет држава је „застарео појам“, а само „просвећена елита“ може обезбедити „одрживи развој“. Ако је језик „звучна домовина“, онда је из угла оних који се упињу да створе ту империју, новац – глобална домовина!

Поменули сте да нема сумње да је читав XX век био припрема за стварање те „Империје“, као и то да „иза наизглед чудноватих ратова, кланица, територијалних освајања и губитака лежи неумитна логика“. О природној смени је у том случају тешко говорити. Каквим се механизмима онда „Империја“ створила?

– Чудан спој старог европског племства, нове буржоазije и међународног банкарског братства већ више од двеста година „црта“ политичку мапу света, једне чини богатим и напредним, друге доводи до свеколиког сиромаштва и кризе. Сетимо се како изгледају олимпијски кругови. На сличан начин се организује и глобална елита и дан-данас оличена у „осовини“, коју чине водеће банкарске породице, пре свега из Немачке, Велике Британије, САД, Француске и Италије, унакрсно повезане браковима и, наравно, интересом удружене са још моћнијим старим европским породицама „плаве крви“ и раним утемељивачима буржоаског поретка. У модерно доба, тој „осовини“ придружују се и нова информатичко-комуникациона елита, војноиндустријски и научни комплекс, али и свеprisутни медијски могули. Тај „ентитет“, у недостатку одговарајућег категоријалног апарата, назвао сам „велика фамилија“. Сетимо се, дакле, како изгледају олимпијски кругови и биће нам јасније како су те интересне групе повезане на глобалном нивоу и зашто себе називају „олимпијцима“ по угледу на богове с Олимпа! Потлачене масе вазда мисле да „револуције“ доносе нешто заиста квалитативно ново и не сањајући да главне идеологије XIX и XX, а богами и XXI века продукују једни исти или слични, генерацијски надовезани, моћни кругови. Први и Други светски рат, највећи и најбесмисленији губици у знаној историји људског рода фактички су декомпоновали некадашњу слику света. Са сцене су нестале неке моћне цревине (империје), а „великој фамилији“ ти страшни сукоби донели су профит који је премашивао чак и снове холивудских продуцената! Рецимо, америчка конгресна

комисија је својевремено пронашла да је током Првог светског рата једна данашња мегакомпанија зарадила за четири године светске војне онолико колико би јој било потребно за 276 година „нормалног пословања“. Поред тога, ратови, као највећи бизнис, омогућили су „великој фамилији“ да давањем кредита и „победницима“ и „пораженима“ условљавају и усмеравају правце послератних развоја и једних и других. Тај „развој“, организован по „сценарију“ глобалне елите, по правилу је носио клице нових сукоба. Међународно банкарско-буржоаско-племићко „братство“ то је добро знало и непрестано је манипулисало, хушкајући своје највеће ривале једне на друге. Дивиде ет империа! Грађански ратови и „револуције“ јесу посебна „посластица“, како су то на застрашујући начин показала дешавања у болшевичкој Русији, у Шпанији подељеној на републиканце и фалангисте и, поготово, успон фашизма и нацизма. Није Србима, који су тако бесмислено ишли с оружјем једни на друге, много за утеху, али само да се подсетимо да су у својој идеолошкој заслепљености и велика два народа Руси и Немци страдали много више у својим револуцијама и два стравична светска рата него сви други тодашњи ратни ривали заједно!

У свету који проповеда да су свеколики -изми 19. и 20. века ствар побеђене прошлости, заговарате идеју да се модерна буржоазija заснива на принципима феудализма, апостоли либерализма заснивају своју моћ на принципима апсолутизма, а модерни капитализам се темељи на угаоном каменовима монархије. Где је рат за ту слику?

– Најпре би ваљало да имамо на виду да је геополитика старија од демократије. Организовање „велике фамилије“ умногоме подсећа на некадашње деловање племства, али то је нека врста „искривљеног огледала“. Да би се срушиле старе империје, било је потребно прокламовати либералне идеје, попут оних Џона Стјуарта Мила и другова. А да би се одржао континуитет, који је кључ за размемевање настајања модерне империје, треба применити одређене технике владавине којима је било вично софистицирано племство. Елем, буржуји и банкари су били, и остали, неупоредиво спретнији у „прављењу новца“, а племство је много спретније умело да влада и да се „понаша државнички“. Једни су другима били потребни и договор је „пао“. Тај „договор“ је и данас на снази, али не би могао тако успешно да траје без делотворне помоћи кругова „медијске аристократије“, коју сам, опет у недостатку одговарајућег категоријалног апарата, назвао „мала фамилија“. Она глорификује тржиште, изборе, све механизме „плурализма“ и демократије, а помаже да се очува „аристократски естаблишмент“. Дакле, либерализам је потребан за одговарајући економски развој, техничка достигнућа, конкуренцију као „замјац“, али је „аристократија“ неопходна да би се очувао континуитет, тачније владавина „одабраних“ у дугом периоду. У бизнису све „ври“, у структури власти не мења се, суштински, ништа! Глобална „династија“ траје!

Неки принципи организације су остали исти – као што су то принципи поделе власти, рационалног непотизма, лојалности, лобирања...

– Суштина моћних лобија и манипулације гласи: лажни плурализам. Чују се стотине гласова, али они суштински долазе сви из истог, или сличног, извора. Медијска манипулација јесте једна од најважнијих техника владавине модерног доба. Едвард Бишоп, уредник „Сент Луис иорнализам ривјуа“, у једном интервјуу изнео је занимљиву мисао: „Ако ишта повезује конзервативце и либерале, то је концентрација власништва посредством конгломерата (...). Замислите да хоћете да купите нова кола. Погледали бисте неколико водича за куповину, прегледали рубрику за аутомобиле у вашем дневном листу, шта има за потрошаче на Интернету и, на крају, одлучили се за куповину ауто Х. Касније откријете да су сви медији које сте консултовали власништво – компаније Х. Дакле, колико бисте веровали сопственој одлуци да купите ауто Х? Треба запамтити: ти конгломерати не поседују само медије већ и многе друге ствари. Заправо, највећи део њиховог профита долази од тих других ствари. Војаком, Дизни, Џенерал електрик, итд. изгледа да гледају на новинарство само као на продужену руку односа с јавношћу (Public Relations)“.

Заиста, у корпоративном власништву не постоји само један „газда“, већ много њих, али је увек неко доминантан и остварује суштинску контролу. На Ен-Би-Сију одлучујући утицај има мегакорпорација Џенерал електрик (GE), једна од најмоћнијих фирми света, чији су интереси, не само у медијској већ и у војној сфери итд., комплементарни с мегакомпанијом Вилијама Гејтса, човека који је назван најбогатијим на свету – Мајкрософтом. Имовина обе фирме се процењује у стотинама милијарди долара. Из те „фузије“ проистекао је и сервис Ms/NBC. Друга „велика сестра“, корпорација Еи-Би-Си, под доминантним је окриљем „Волта Дизнија“, једног од највећих светских „произвођача забаве“. Има ли кога у модерном свету да није чуо за Микија, Шилу, Пају...? Си-Би-Ес је у рукама огромног медијског конгломерата „Вајаком“, чији се интереси простиру од Интернета до MTV-ја. Си-Ен-Ен, „велепрослављен“ током ратова у Ираку и бившој Југославији, под контролом је највећег светског конгломерата AOL/Time Warner. Фокс ТВ је „чедо“ Руперта Мардока, који је своје медијско царство проширио буквално на цео свет, захваљујући подршци Вол стрита. У Великој Британији је купио некадашњи понос „гордог Албиона“ – дневник „Тајмс“ и најтиражнији таблоид „Сан“. Током рата за Фокланде, са насловних страница својих издања грмео је – *Ми смо уз наше момке...!* Могли бисмо овако „данима“ да набрајамо, јер је целокупан начин организовања информационо-комуникационих система на целом Западу, и мање-више глобално, врло сличан. У Француској, рецимо, водеће новине попут „Фигароа“ постају власништво Сержа Дасоа, магната авијације повезаног са војноинформационим комплексом. „Либерасион“, некада „прокомунистички“, а потом „левичарски“, уз аплаузе новинара и администрације и звиздуке штампара и других радника листа долази под контролу Едурада де Ротшилда, из породице која је део и синоним „велике фамилије“. Да се подсетимо, у „Либерасиону“ је у данима југословенске кризе своје новинарско име стекла и дама која није имала преко потребно искуство ратног извештача – Флоренс Артман-Доманкушић, дугогодишњи портпарол тужилаштва Суда у Хагу. Она је снаја некадашњег „Титовог генерала“, и то „безбедњска“ – Стјепана Доманкушића...

Како је „створити владавину за народ, свакако корисна ствар, али још кориснија - васпитавати народ за владавину“, што је тврдио још Жан Жак Русо, која је идеологија „Империје“ и како се „проповеда“? Помињете Холивуд као највећег агента за Public Relations.

– Холивуд је од „фабрике снова“ постао велика лабораторија за Public Relations. Од медија који је, уметношћу, улепшао животе милионима људи, о чему говори прелепи „Синема парадизо“ Ђузепеа Торнатореа, филм је постао једна од најјачих полуга „индустрије свести“. Сећате се филма „Топ ган“? Лепушкасти младић постаје пилот, заводи своју инструкторку, лепотицу и, наравно, „игра“ се надмоћно са „миговима“ у то време друге суперсиле – СССР-а. У реалности, Пентагон је био забринут зато што се након филмске у Вијетнаму мало елитних ученика

пријављује за тако захтевну војну службу као што је авијација. Разумљиво, никоме се не гине по туђим цунглама. И гле, Холивуд је добио задатак. Планетарни успех филма није донео само славу поменутом глумцу с уметничким именом Том Круз и огроман профит продуцентима, већ је постигао и главни циљ – регрутација за пилоте кренула је „боље него што би сви војни стратеги Пентагона то могли да смисле“, како то својевремено рече екминистар одбране САД Вилијам Коен. Оно што је још важније, Холивуд пласира одређени „систем вредности“ и одговарајуће „кључне речи“. Сетите се како лако речи попут „кул“, „губитник“ и „добитник“ (cool, loser, winner) потиру одреднице „добар“ и(ли) „лош“. Дакле, ради ефикасности, све је дозвољено, или да парафразирамо стару максиму - циљ оправдава средства! А то је оно што милиони младих „јапија“ широм света „треба да запамте“, како би постали „хероји“ малог, а богати, и великог бизниса. Наравно, да би били допадљиви грађанима, тачније бирачима, политичари у границама својих могућности морају у јавности да подсећају на филмске звезде по гардероби, држању, начину говора, стилу живота. Тако се остварује „холивудизација политике“. Истовремено, због истог разлога – придобијања бирача, филмске звезде морају да учествују у кампањама највиђенијих политичара: „оштри молци“ и „ратници“, попут Клинта Иствуда, Бруса Вилиса и Арнолда Шварценегера (као некад Роналд Реган, који се виноу у политичко небо Калифорније женидбом „у Кенедијеве“), по правилу су подржавали републиканце, а они који се, бар на речима, залажу за расну једнакост, права мањина, итд., попут Џорџа Клунија, Вупи Голдберг и Мартина Шина, навијају за демократе. Тако се, уз „наручене филмове“ и „сукобе вредности“, одвија „политизација Холивуда“. Читалац који зна да међу поменутима нема суштинских разлика, мора да се осмехне на ту „страст“ с којом се холивудски посленици суочавају у међусобним ТВ-дуелима. Једино није познато са колико нула се пише реч „страст“!? Али мора се признати да Холивуд уме и да се насмеје на свој рачун – сетите се само филма „Реп маше псом“ (у домаћем преводу: „Ратом против истине“), у коме холивудски режисер (игра га Дастин Хофман) и „председничков човек за све“ (Роберт де Ниро) стварају виртуелни рат у Албанији за потребе изборне кампање. Филм је настао према књизи – „Амерички херој“!

О медијском поретку „новог света“ пишете у „Фамилији“. У таквој слици света „војници“ поретка су, ако се не варам, медији? Тако јаснији бива „поклич“ Бернарда Шоа директно за Си-Ен-Ен из Ирака током бомбардовања: „Небеса над Багдадом су просветљена...“

– Први пут у домаћој и светској литератури, „Империја“ говори о томе ко су и у чијој функцији спин доктори из агенције за односе с јавношћу „Рудер и Фин“, која је „побрала све ловорике“ током несрећних сукоба на простору бивше СФРЈ. Читаоци које то буде занемало моћи ће да открију какве то „невидљиве нити“ спајају, рецимо, амерички Комитет за заштиту новинара, Кофија Анана, који је био у време југословенске кризе генерални секретар ОУН, и агенцију „Рудер и Фин“. Или какви заједнички циљеви прожимају чувеног британског „султана спина“ Ал-

НАЈЈЕДНОСТАВНИЈИ ПР-ТРИК НА СВЕТУ

Када домаћи медији преузимају термине попут „Бил Клинтон“, „Јошка Фишер“, „Тони Блер“, они (не)хотице подлежу најједноставнијем Public Relations трику. Реч је о такозваном „позитивном покривању естаблишмента“, што је старо, неписано, правило у свету медија Запада. Које најчешће тепамо? Некоме ко нам је драг, другарима, деци! Циљ и јесте да се грађанима, гласачима, приближи одређени лидер, да буде доживљен као неко ко је „достојан да грађане репрезентује“, ко „о њима брине“ и ко је „један од њих“! Вероватно ће се овде неки читаоци сетити политичке кованице – Друг Тито. Дакле, ако би домаћи медији били доследни, требало би и да српске политичаре зову „мекше“, од мила, или да назову „ствари правим именом“ – Вилијам Клинтон, Јозеф Фишер, Ентони Блер, итд. Издавач: www.konras.com

истерера Кембла, који је био медијски саветник Ентонија Блера, Роја Гатмана, „новинара који је открио концентрационе логоре у Босни“ и, наравно, агенцију „Рудер и Фин“. Иначе, спин доктори су стручњаци за такво „организовање информације“ да вам истина увек помало измиче, као кад тенисер Новак Ђоковић тако заврти лоптицу да вам се чини да ћете лако одговорити на тај ударац, а она добије такву ротацију и путању да више не можете да је контролишете. Тако се „заврте“ и речи и информације да се до суштине одређеног догађаја не дође, бар не у догледно време. Спин доктори креирају „званично виђење догађаја“ и увек су ту када се у „кризним ситуацијама“, да се послужим спортским речником, „ломи резултат“. Суштински, они одређеном углу информације дају снагу и брзину. Често су активности „спин доктора“ управо увод у будуће важне догађаје! Наравно, манипулација је увек у функцији некаквог политичког или економског циља и поготово је изражена током ратних дејстава. Сећате се Џејмија Шеја? „Чувеног“ портпарола НАТОа током трагичног бомбардовања Србије? Његове мисли је, попут „томахавка“, наводио управо поменути Алистер Кембл, десна рука пропаганде тадашњег британског премијера Ентонија Блера. То, наравно, није ништа ново. Крајем XIX века Вилијам Рандолф Херст, један од првих краљева америчке штампе, овако се обратио свом дописништву у Хавани: „Ви испоручите слике, а ја ћу испоручити рат!“

„Они који не схватају шта значи трајање, никада неће схватити шта је цивилизација“ напомињете. Уколико се „Империја“ схвати као књига о континуитету и дисконтинуитету, бојим се да је дисконтинуитет у тој причи – на нашој страни.

– Агенција „Рудер и Фин“ је пуну деценију лобирала против Србије, за рачун најпре сецесионистичких република Хрватске и Босне и Херцеговине, а потом и за косовске Албанце. Наравно, никада не би могли да се упусте у авантуру рада за тада још непризнате државе без „благослова“ одређених кругова америчке администрације и, у крајњој линији, позитивног става „велике фамилије“. „Када је Нато преузео акцију“, тврди у интервјуу за холандску ТВ-станицу VPRO један од извршних директора те агенције Џејмс Харф, „отворили смо шампањац!“

То је била „круна“ напора који су профит агенције „Рудер и Фин“ подигли у небеса и 1993. донели јој друго место на ранглисти најбољих америчких агенција за односе с јавношћу. У скорје време, међу своје клијенте „Рудер и Фин“ убројали су, према сопственом казивању, и такве моћне компаније као што су: „Тајм Ворнер“ и „Дизни“, „Моторола“, „Шеврон“, „Мобил“, „Форд“, „Фолксваген“, „Ауди“, „Чејс Менхетн банка“, „Сосијете женерал“, „Делоит и Туш“, „Леви Штраус“, „Филип Морис“, „Кока-кола“, „Проктер и Гембл“, „Наик“, „Сони“, „Дел“, „Мајкрософт“, те универзитети, многе државе света и „задужбине“, попут Фондације браће Рокфелер и Фондације Ротшилд... Да ли је чудно, ако схватамо механизам манипулације, да готово нико из струке ни новинарске ни односа с јавношћу у почетку није постављао питање да ли је Агенција ширила непроверене информације, што је противно свим кодексима професије! Дакле, спин доктори су кучали на „отворена врата“.

Прилично неупућени у „рукотворење пристанка“ и механизме обликовања јавног мњења, и ми смо деведесетих година 20. века били на мети. „Своје звездане часове фирма Рудер и Фин доживела је током грађанског рата у бившој Југославији“ – забележили сте.

– Да не буде забуне, лобирање и односи с јавношћу јесу легални и легитимни послови, регулисани законом и кодексима про-

фесије. Свака агенција у САД, рецимо, дужна је да приложи квартални извештај о томе за коју страну државу или организацију, у ком периоду и за који новац ради. Детаљан извештај о новцу понекад спин доктори у свом стилу приказују зарод

„пеглања“ пореских обавеза, али прве две ставке морају бити врло прецизне, иначе агенција може да буде оптужена за субверзивну делатност и – ФБИ куца на врата! Шта мислите, на колико би врата неко могао покуцати у Србији?

Поменули сте једном да смо у то време „били скупи“. Шта је учинило да изгубимо такву „тржишну вредност“? „Срби су спавали 20 година, наредних 20 година овде више нико неће мирно да спава“ – ако се не варам, једном сте изrekli у неформалном разговору о књизи. На шта сте тачно мислили?

– Умни Волтер је давно беседио: „Царства нису слаба онда када је у њима мало новца, него онда када је мало правих људи и мало људи даровитих!“

Србима односи с јавношћу, нажалост, нису били јача страна у време југословенске кризе, а због спроведених економских санкција против Југославије, ниједна истински моћна светска агенција за односе с јавношћу није смела да ради за већ „доказане лоше момке“, иако би то био сјајан и врло исплатив професионални изазов. Јасно, и то се могло „испословати“ да је постојао онај неопходни „благослов“ америчке администрације. Познато је, док су се западне републике бивше СФРЈ деценијама, уз помоћ „пријатеља са Запада“, спремале за отцепљење, српска квазикомунистичка „елита“ је јурила „бризле и шмизле“. Заиста, онај ко је деценијама „спаво“, мораће наредних деценија и те како да буде „будан“. „Рачуни“ које су правили „српски лидери“ још од краја шездесетих година XX века стижу за наплату данашњим генерацијама. За ту квазиелиту и њихове „ученике“ сасвим одговара афоризам: једном лажни другови, увек лажна господа! Дакле, неразумевање континуитета и потребе изградње и очувања базичног друштвеног консензуса, кога су још пре готово хиљаду година били свесни оснивачи Немањићи, довело је до тога да је Србија добрано „проћердала“ XX век, све трчећи да пољуби руку Њеном Величанству – Идеологији. А може ли онај ко не схвата шта је континуитет, икада схватити шта је цивилизација?

Ми смо се предозирали XX веком. Битке свакојаке врсте у га сасвим сигурно обележиле. Шта је онда то за шта се данас вреди борити?

– Модерна империја, моћном политиком и медијском машинеријом, „исијава“ своју визију света. Чини се да нема локалне олигархије којом глобална „елита“ не може овладати (или) коју не може „купити“, нити овоземаљске силе која се „Империји“ може супротставити. Али једна је околност када је држава приморана да брани свој суверенитет и своју територију оружјем, а друга када долазимо на, за одбрану попут оружја драгоцени, терен културе и знања. „Велика и мала фамилија“, модерне империје „цареви“ и „свештеници“, врло добро знају и једино од тога стрепа: „ако суштински не прихватите вредности које се намећу – нисте побеђени“. У складу са старом јеврејском мудрошћу која каже: „Није важно ко влада Јудејом, важно је ко влада вашим срцима!“

Каква су најчешћа својства обичног поданика „Империје“ данас?

– Од чега је саткан типичан „поданик модерне империје?“ Пре свега, он се не осећа као поданик, већ као грађанин! Он се не осећа као „роб потрошачког система и камата“, већ као Европљанин и „грађанин света“! И толико воли да иде у шопинг да од обиља асортимана нити примећује нити жели да зна да све радње држи један исти монополиста! ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимимо Г. СТАНКОВИЋ